

Omgaan met standaardtaal en taalvariatie in het Nederlandse en Vlaamse onderwijs

Eva Smidt
Mei 2018

Inhoudsopgave

Inleiding	p. 3
1. Wetenschappelijke literatuur	p. 5
2. Beleid, wet- en regelgeving	p. 21
2.1 Nederland	p. 21
2.2 Vlaanderen	p. 24
2.3 Beleids- en wetsteksten	p. 31
3. Vlaamse en Nederlandse opinies in de media	p. 33
4. Taaldidactische handboeken	p. 37
Relevante begrippen	p. 44
Afsluiting	p. 48

Inleiding

Tot op de dag van vandaag geldt het Nederlands als een officiële taal voor iedereen in Vlaanderen – inclusief Brussel – en als een gestandaardiseerde voertaal voor iedereen in Nederland. Deze standaardtaal is gecodificeerd, dat wil zeggen dat ze vastgelegd is in woordenboeken en grammatica's, en de standaardnorm geldt als richtlijn voor het 'goede' gebruik bij haar sprekers. Naast andere sectoren in het openbare leven, zoals het bestuur en de rechtspraak, schrijven de Nederlandse en Vlaamse overheid ook voor het basis- en voortgezet/secundair onderwijs het Standaardnederlands voor als de voertaal. In België geldt dat voor het Nederlandstalige onderwijs in Vlaanderen en in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest.

Echter, in de loop der jaren is de talige realiteit er anders uit gaan zien. Hoe langer hoe vaker worden verschijningsvormen van de standaardtaal gehanteerd die in meerdere of mindere mate gekleurd zijn door kenmerken van lokale of regionale dialecten: dat geldt ook voor tussentaal. Deze taalvariëteit is in opmars in Vlaanderen en is dominant aanwezig in zowel het dagelijks leven als de eerdergenoemde publieke domeinen (bestuur, rechtspraak, onderwijs, media, et cetera). Een tegenhanger van de opkomende taalvariëteit is niet in dezelfde mate aanwezig in Nederland, waar er (vanzelfsprekend) geen intensief politiek debat heerst over een dergelijke, talige verschijningsvorm. Hoe moet omgegaan worden met de verscheidenheid aan taalvariëteiten in het publieke discours, en specifiek in de – voor deze opdracht meest relevante – context van het Nederlandse en Vlaamse onderwijs?

Binnen het onderwijsbeleid in Nederland en Vlaanderen komt meer en meer behoefte aan een antwoord op de vraag hoe om te gaan met het Standaardnederlands (en welk Standaardnederlands, een vraag die ook in Suriname toenemend gesteld wordt, maar de Surinaamse situatie blijft hier buiten beschouwing) en andere verschijningsvormen van onze taal. Dit blijkt onder meer uit een verzoek van het onderwijsplatform van de Taalunie – dat het Algemeen Secretariaat adviseert over de invulling van het Taalunie-beleid op het vlak van onderwijs Nederlands binnen het taalgebied – om dit thema uit te werken. Voordat advies uitgedragen kan worden over hoe om te gaan met taalvariatie in het Nederlandse en Vlaamse onderwijs, dient in kaart te worden gebracht wat de afgelopen jaren in het taalbeleid, de taalwetgeving, het wetenschappelijk onderzoek, de media en het didactisch materiaal naar voren is gekomen over (de omgang met) talige diversiteit in het onderwijs.

Het doel van deze opdracht is dan ook om in een inventarisatie en samenvatting te voorzien van de bovengenoemde onderwerpen. Allereerst zal in sectie 1 een (door

de werkgroep samengestelde) selectie van wetenschappelijke werken samengevat worden volgens het format van de HTNO-databank van de Nederlandse Taalunie: voor zover mogelijk vraagstelling, methode en conclusies, en waar relevant ook aanbevelingen. Vervolgens zal sectie 2 in een inventarisatie voorzien van de door de Nederlandse en Vlaamse overheid opgestelde beleidsdocumenten en wetsteksten (uit de periode 2010-2017) inzake het omgaan met standaardtaal en taalvariatie in het onderwijs. Verwacht wordt dat deze inventarisatie voor het Vlaamse onderwijs meer informatie op zal leveren dan voor het Nederlandse, aangezien een dergelijk debat over taalvariatie in het onderwijs in de Nederlandse context minder intensief gevoerd wordt. Sectie 3 zal daarnaast licht werpen op opiniestukken uit de Volkskrant, NRC Handelsblad, De Morgen en De Standaard (uit de periode 2010-2017) over het omgaan met standaardtaal en taalvariatie in het onderwijs. Tot slot zullen in sectie 4 enkele (door de werkgroep geselecteerde) taaldidactische handboeken in relatie tot de thematiek van deze opdracht besproken worden.

1. Wetenschappelijke literatuur

Verandering en verloedering: Normen en waarden in het Nederlands

Bennis, H., Cornips, L. & Van Oostendorp, M.

2004

Amsterdam: Amsterdam University Press

Conclusies

Er bestaan heel wat formele, openbare situaties waarin we verwachten dat een spreker de Nederlandse standaardtaal spreekt, waaronder in het onderwijs. Aandacht voor taal in het Nederlandse onderwijs zou voor de auteurs van dit boek betekenen dat er – naast basisvaardigheden als grammatica en spelling – aandacht besteed wordt aan de standaardtaal en de rol die taalvariatie speelt in de samenleving. Zo wordt de leerling vertrouwd gemaakt met het rijke verschijnsel van de menselijke taal.

Taal, onderwijs, en de samenleving: De kloof tussen beleid en realiteit

Blommaert, J. & Van Avermaet, P.

2008

p. 1 – 73

Vraagstelling

Bij vele systemen die op idealen van gelijkheid zijn gebaseerd, waaronder taal, begint gelijkheid wanneer men diversiteit erkent en een systeem ontwikkelt waarin die diversiteit kan gedijen. Een dergelijk systeem moet uitgedacht worden en van theoretische fundamenten worden voorzien. In dit essay worden enkele bouwstenen aangeleverd voor meertaligheid in het onderwijs als uitgangspunt voor de erkenning van taaldiversiteit.

Conclusies

- Onderwijs is altijd meertalig, ook al wordt er één (standaard)taal gesproken. Leerlingen switchen moeiteloos tussen de ene taalvariant en de andere, en tussen de ene taalorde en de andere: van een orde waarin de standaardvariant domineert naar een orde waarin de sub-standaardvariant domineert.
- Meertaligheid in prestigieuze talen is positief (bijvoorbeeld Engels en Frans), meertaligheid in niet-prestigieuze talen is dat niet (bijvoorbeeld Berber en

Turks). Allerhande praktijken en beleidsbeslissingen wijzen in dezelfde richting: het liefst zou men deze niet-prestigieuze talen zien verdwijnen uit onze samenleving en uit de repertoires van zijn gebruikers.

- Wanneer gebruikers van deze niet-prestigieuze talen bepaalde Vlaamse scholen binnenkomen, worden ze vaak als een ongeletterde behandeld. Doorgaans met goede bedoelingen – men gelooft namelijk dat slechts Nederlandse geletterdheid in het onderwijs relevant is, maar de reële educatieve bagage van het kind in kwestie wordt hierdoor tenietgedaan.
- Anderzijds levert die afwijzing van de bestaande meertalige competenties ook een 'geheimtaal' op. Berber- of Turkssprekende kinderen kunnen onderling bijvoorbeeld onopgemerkt grappen uithalen, schelden of flink mopperen op de leerkracht. De talen verdwijnen dus niet en de taalcompetenties gaan niet verloren. Ze krijgen andere sociale functies, waarvan geen pedagogische.
- De taaluniformiteit die heerst op school is op geen enkele wijze een weerspiegeling van het taalgebruik in de samenleving.

Aanbevelingen

- Taalonderwijs moet uitgaan van de aanwezige taalcompetenties van de leerling, moet begrijpen waarom de repertoires van bepaalde leerlingen verschillen, en moet werken aan de uitbouw van deze taalrepertoires.
- Het verschaffen van linguïstische competenties in het talenonderwijs is niet voldoende; leerlingen zouden ook sociolinguïstische competenties moeten verwerven. Dit betekent de competentie om variatie in taal te herkennen en erkennen, de waarde ervan in te schatten en de functie ervan te begrijpen. Leerkrachten kunnen dan nog steeds de standaardvariant onderwijzen, maar men moet deze onderwijzen als variant van de taal; niet als dé taal.

Welk Nederlands voor Duitstaligen? Nederlandse taalverwerving en Nederlandse taalkunde vanuit Duits perspectief

Boonen, U.K. & Harmes, I.

2012

p. 349 – 370

in: Absillis, K., Jaspers, J. & Van Hoof, S. (eds.), *De manke usurpator. Over Verkavelingsvlaams*. Gent: Academia Press

Vraagstelling

Wie Nederlands aan een Duitse universiteit studeert, leert automatisch het Standaardnederlands. Voor substandaardtalige variëteiten, regiolecten of dialecten is geen ruimte in het curriculum van de verwerving van het Nederlands als vreemde taal. Welke houding moet de extramuraal neerlandistiek aannemen tegenover nationale en intra-nationale variatie van de Nederlandse taal? Speelt het Verkavelingsvlaams überhaupt een rol bij de vraag *Welk Nederlands voor Duitstaligen?*

Methode

Drie mogelijke modellen voor de Nederlandse taalverwerving in het Duitse hoger onderwijs worden gepresenteerd.

1. Algemeen Nederlands (AN) voor Duitstaligen
2. Algemeen Nederlands + Nederlands Nederlands (NN) voor Duitstaligen
3. Algemeen Nederlands + Nederlands Nederlands + Belgisch Nederlands (BN) voor Duitstaligen

Conclusies

Met betrekking tot de actieve taalkennis van de Duitse studenten is het leren van één norm en één variëteit zinvol. Met betrekking tot het verruimen van de passieve taalkennis zou het nuttig zijn in het taalkundige onderwijs aandacht te besteden aan de nationale en substandaardtalige variatie binnen de Nederlandse taal.

In de praktijk blijkt dat NN de norm is voor universitaire docenten (overeenstemmend met model 2). De docenten staan wel open voor Belgische varianten, keuren deze niet af, en zouden deze niet fout rekenen als ze die zouden tegenkomen. Echter, ruimte voor kennismaking met informele variëteiten, zoals het Verkavelingsvlaams, laten de docenten binnen de colleges taalverwerving op Duitse universiteiten nauwelijks toe.

Naar een realistischer taalbeleid in het Vlaamse onderwijs

De Caluwe, J.

2011

p. 1 – 14

en (vanwege dezelfde inhoud)

Deletie van tussentaal: de kloof tussen het taalbeleid en de taalpraktijk op school

De Caluwe, J.

2012

p. 101 – 122

in: Absillis, K., Jaspers, J. & Van Hoof, S. (eds.), *De manke usurpator. Over Verkavelingsvlaams*. Gent: Academia Press

Vraagstelling

De vraag is of beleidsteksten wel voldoende voeling hebben met de dagelijkse talige praktijken in het Vlaamse onderwijs.

Methode

In deze tekst wordt een overzicht gegeven van de bevindingen van een paar studies naar het reële taalgebruik op school in Vlaanderen. Vervolgens wordt er gekeken naar wat er in beleidsteksten over taal in het onderwijs wordt gezegd.

Conclusies

Studies van Walraet (2004) en Olders (2007)

- Walraet (2004): Alle leerkrachten maken gebruik van codewisseling. Hiermee wordt de overstap van één variëteit naar een andere bedoeld, bijvoorbeeld van standaardtaal naar tussentaal, of omgekeerd.
- Olders (2007): Op basis van participerende observatie werd onder andere waargenomen dat alle leerkrachten gebruik maken van codewisseling. Hierbij doen de leerkrachten in formele lessituaties hun best de standaardtaal te spreken. Het dialect kan zowel 'gemeend' (met collega's zonder opvallende prosodie) als 'gespeeld' (in de klas met opvallende prosodie) gebruikt worden.

Beleidendsteksten

- In het taalbeleid zijn geen aanwijzingen te vinden voor het toepassen van een dergelijk, concreet beleid. Verwijzingen naar tussentaal zijn schaars. Als deze er al zijn, is het om de variëteit af te keuren of uit te sluiten.
- In de passages over de interacties met leerlingen staat geen woord over het gebruik van verschillende variëteiten van het Nederlands, iets wat nochtans dagelijks in elke Vlaamse klas gebeurt in allerlei interactiesituaties, zoals o.a. uit het onderzoek van Walraet (2004) en Olders (2007) is gebleken.
- De enige variatie die leerkrachten moeten beheersen is de variatie *binnen* de standaardtaal, niet de variëteiten *buiten* de standaardtaal.

- In een realistischer taalbeleid zou er naast de standaardtaal wel ruimte moeten zijn voor het gebruik van tussentaal of dialect.

Aanbevelingen voor een realistischer taalbeleid

- In plaats van tussentaal af te keuren en uit te sluiten, moet worden nagegaan welke plaats tussentaal mag hebben op school.
- Er bestaat niet één klassituatie waarin de standaardtaal zou moeten worden gebruikt. Iedere leerkracht maakt meerdere klassituaties mee op een dag, en maakt daarbij gebruik van codewisseling.
- Een taalbeleid moet rekening houden met de vatbaarheid voor talige instructie, die verandert met de leeftijd van leerlingen.
- Een taalbeleid moet rekening houden met verschillen in talige achtergrond en attitude tussen jongere en oudere leerkrachten.
- Een taalbeleid moet rekening houden met de regio waar de school zich bevindt en de verhoudingen tussen dialect/regiolect, tussentaal en standaardtaal.

Bridging the policy-practice gap: how Flemish teachers' standard language perceptions navigate between monovarietal policy and multivarietal practice

Delarue, S.

2016

Gent: Universiteit Gent

Vraagstelling

Er bestaat een kloof tussen wat het Vlaamse overheidstaalbeleid van leerkrachten en leerlingen verwacht, en wat er daadwerkelijk in de onderwijspraktijk gebeurt. Welke perspectieven op standaardtaalgebruik in de onderwijscontext bestaan er in het Vlaamse onderwijstaalbeleid? Wat vinden Vlaamse leraren van het Vlaamse onderwijstaalbeleid? En hoe gaan Vlaamse leraren om met de kloof tussen het onderwijstaalbeleid en de klaspraktijk? Deze drie onderzoeksvragen vormen de basis voor dit proefschrift.

Methode

Er zijn sociolinguïstische interviews afgenomen bij 82 Vlaamse leraren in zowel het basis- als secundair onderwijs. Daarnaast vond er in verschillende klassen participerende observatie plaats.

Conclusies

Onderzoeksvraag 1

- In het onderwijstaalbeleid van de Vlaamse overheid heerst een monolinguale norm en wordt gestreefd naar uniformiteit en standaardisering: het is niet voldoende voor leerlingen om het Nederlands te verwerven en beheersen, maar ze moeten taalvaardig zijn in de standaardtaalvariëteit van het Nederlands.
- Beleidsdocumenten zijn vaak vaag, impliciet en inconsistent en bevatten weinig specifieke en concrete informatie voor het toepassen van taalbeleid.

Onderzoeksvraag 2

- Hoewel de ondervraagde leraren het belang van het Standaardnederlands als (verplichte) norm in de klaspraktijk benadrukken, benadrukken ze tijdens de interviews ook herhaaldelijk dat die norm wel wenselijk is, maar niet haalbaar in de praktijk.

Onderzoeksvraag 3

- Hoewel de ondervraagde leraren dus het belang van het Standaardnederlands als (verplichte) norm in de klaspraktijk benadrukken, realiseren de meesten zich ook dat ze zelf geen Standaardnederlands, maar een (in mindere of meerdere mate) niet-standaardtalige variëteit van het Nederlands spreken.
- Om de kloof tussen het onderwijstaalbeleid en de klaspraktijk te overbruggen, gebruiken leraren verschillende strategieën (zie ook de samenvatting van Delarue & Van Lancker). Een van de meest voorkomende strategieën is het versoepelen van de taalnorm, zodat het Standaardnederlands én niet-standaardtalige variëteiten beschouwd kunnen worden als geaccepteerd taalgebruik in de klaspraktijk.

De kloof overbruggen tussen een strikt onderwijstaalbeleid en een taaldiverse klaspraktijk: strategieën van Vlaamse leraren en leerlingen

Delarue, S. & Van Lancker, I.

2016

p. 85 – 105

in: Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, jrg. 132(2)

Vraagstelling

Er bestaat een kloof tussen wat het Vlaamse overheidstaalbeleid van leerkrachten en leerlingen verwacht, en wat er in de onderwijspraktijk gebeurt. Wanneer leerkrachten en leerlingen geconfronteerd worden met het contrast tussen hun talige voorkeuren op het abstracte niveau (beleid) en de perceptie die ze hebben van het taalgebruik op het concrete niveau (onderwijspraktijk), gebruiken ze een aantal strategieën om beleid en praktijk wél met elkaar in overeenstemming te brengen. Welke strategieën gebruiken leerkrachten en leerlingen om de kloof tussen taalbeleid en –praktijk te overbruggen?

Methode

Interviewmateriaal uit twee kwalitatieve onderzoeksprojecten over het taalgebruik en de taalpercepties van Vlaamse leerkrachten (82 leerkrachten op 21 verschillende basis- en secundaire scholen in tien steden) en leerlingen (37 ASO-leerlingen van het vijfde jaar secundair op een school in Oudenaarde) wordt met elkaar vergeleken. Daarnaast vond participerende observatie plaats bij de groep leerlingen.

Conclusies

De strategieën die leerkrachten hanteren om de kloof tussen beleid en praktijk te overbruggen zijn erg divers, dus de drie meest voorkomende worden besproken. Deze omvatten samen ruim een derde van alle verzamelde uitspraken, en blijken ook de drie meest voorkomende strategieën te zijn in de leerlingenpopulatie.

Allereerst wijken leerkrachten en leerlingen af van de standaardtaalnorm, omdat standaardtaal als 'geforceerd' bevonden wordt, het de afstand tussen leerkrachten en leerlingen vergroot en hierdoor een vlotte klasinteractie in de weg staat. Daarnaast wordt het inhoudelijke aspect van lesgeven en les krijgen als prioriteit naar voren geschoven – boven het belang van correct (standaard)taalgebruik. De derde veelvoorkomende strategie om de visie op taalgebruik in schoolcontexten meer te laten aansluiten bij het overheidstaalbeleid, is door tussentaal niet alleen in de interviews onvermeld te laten, maar ook door dialectgebruik op school expliciet af te keuren. Hiermee wordt het eigen (tussentalige) taalgebruik gecategoriseerd als 'gepast'.

“Ik denk zo altijd een beetje aan da tussentaaltje op tv!” Perceptie van taalvariatie bij leerkrachten Nederlands in West-Vlaanderen

Demeyere, J.

2013

p. 21 – 34

in: De Caluwe, J., Delarue, S., Ghyselen, A. & Lybaert, C. (eds.), *Tussentaal. Over de talige ruimte tussen dialect en standaardtaal in Vlaanderen*. Gent: Academia Press

Vraagstelling

Er bestaat een kloof tussen het taalbeleid en de taalpraktijk in het onderwijs in Vlaanderen. De percepties van leerkrachten over taalvariatie kunnen meer inzicht geven in het Nederlandstalige continuüm dat er bestaat bij het taalgebruik in de klaspraktijk. Welke percepties hebben leerkrachten over verschillende taalvariëteiten die gebruikt worden tijdens de les?

Methode

Zestien leerkrachten in de derde graad van het Algemeen Secundair Onderwijs werden geïnterviewd en gevraagd naar hun percepties over standaardtaal en tussentaal op basis van geluidsfragmenten.

Conclusies

De standaardtalige geluidsfragmenten worden ook daadwerkelijk als standaardtalig beoordeeld en geschikt verklaard voor gebruik in een klaslokaal. Waar oudere leerkrachten (50 jaar of ouder) een fragment sneller als tussentaal beoordelen en hier meer op aan te merken hebben, categoriseren de jongere leerkrachten (35 jaar of jonger) diezelfde fragmenten nog niet als tussentaal. In hun perceptie lijken ‘standaardtaal’ en ‘lichte tussentaal’ dus meer in elkaar over te vloeien dan bij de oudere collega’s. Echter, de ‘zwaar tussentalige’ fragmenten worden door eenieder snel herkend, waarbij de taalattitude tegenover deze variëteit allesbehalve positief aanvoelt.

Tussentaal als onderwerp van (vreemdetaal)onderwijs

Diepeveen, J. & Hüning, M.

2013

p. 82 – 89

in: *Ons Erfdeel*, jrg. 4

Vraagstelling

Beginnende leerders van het Nederlands, in dit geval Duitse studenten, beschouwen het Nederlands dat in de les wordt aangeboden als de norm. Maar wat is deze norm, gezien het pluricentrische karakter van de Nederlandse taal? In plaats van deze vraag lijkt het de auteurs interessanter zich af te vragen hoe ze de Duitse studenten Nederlands kunnen voorbereiden op de talige realiteit in het Nederlandse taalgebied.

Methode

Door met studenten in discussie te gaan over taalvariatie, taalverandering en taalverloeding (met als onderwerpen tussentaal en de recente ontwikkelingen met betrekking tot de status en het gebruik van standaardtaal), maken studenten kennis met algemene ontwikkelingstendensen van Europese talen en met de specifieke taalsituatie in Vlaanderen. Het project *Dutch++* heeft daarbij als doel het ontwikkelen van een digitale leeromgeving waarin bewustzijn geschept wordt voor de ruime interne variatie van het Nederlands.

Conclusies

Het is duidelijk dat we tussentaal als dé informele omgangstaal in Vlaanderen serieus moeten nemen. Of dat betekent dat er in de buitenlandse neerlandistiek *tussentaalverwerving* onderwezen zal worden, valt nog af te wachten.

Where is Dutch (really) heading? The classroom consequences of destandardization

Grondelaers, S. & Van Hout, R.

2012

p. 41 – 58

in: Dutch Journal of Applied Linguistics, jrg. 1(1)

Vraagstelling

In het onderwijs zijn leraren zowel de *first-line dispensers* als de *last gatekeepers* van de standaardtaal en het gebruik ervan. Standaardtaal is het makkelijkst te onderwijzen aan de hand van strikte en officieel geaccepteerde normen. Maar de standaardtaalnorm in Nederland versoepelt – zo worden schrijvers met dt-fouten niet meer te pas en te onpas hierop afgerekend, wat een toenemende regionaal gekleurde variatie binnen het Standaardnederlands in de hand werkt. Is het werkbaar om een standaardnorm strikt te blijven hanteren in het Nederlandse

taalonderwijs, terwijl regionale variatie doorklinkt in het Standaardnederlands van de nieuwe generatie leraren?

Conclusies

Grondelaers en Van Hout presenteren aanbevelingen voor leraren hoe om te gaan met de versoepelde norm van en de toenemende talige variatie in het Standaardnederlands:

1. In plaats van zich druk te maken over de destandaardisering en zelfs het verdwijnen van het Standaardnederlands (wat niet aan de orde is), dienen leraren de resultaten van recent en relevant wetenschappelijk onderzoek in beschouwing te nemen.
2. In het taalonderwijs moet de focus niet alleen liggen op de meest formele en prestigieuze variëteiten van het Nederlands, maar op alle variëteiten van het Nederlands (bijvoorbeeld chattaal of etnische variëteiten).
3. Echter, dit moet niet leiden tot een *everything goes anytime* mentaliteit. Leraren moeten de leerlingen/studenten daarom meegeven dat niet alle taalvariëteiten geschikt zijn voor iedere (gespreks)situatie.

Linguistic sabotage in a context of monolingualism and standardization

Jaspers, J.

2005

p. 279 – 297

in: Language & Communication, jrg. 25

Vraagstelling

Marokkaanse jongens in Vlaanderen worden vaak gestereotypeerd als jongeren die geen Standaardnederlands spreken en niet bereid zijn te integreren in de Vlaamse maatschappij. Door deze stereotypering lijken Marokkaanse jongens zich expres *ridiculous* te gaan gedragen. Dit houdt in dat ze een toneelstukje opvoeren in de klas, doen alsof ze de leraar niet begrijpen, ironisch enthousiast zijn over schoolzaken of verwarrende/ongepaste antwoorden geven. In feedback-interviews geven de jongens aan dat het 'spelen' met taal, zoals het overdrijven van het spreken van Nederlandse taalvariëteiten, ook behoort tot hun ironische gedrag.

Methode

De onderzoeker heeft Marokkaanse jongens geïnterviewd. Het aantal en het precieze doel is onduidelijk.

Conclusies

- Marokkaanse jongens in Vlaanderen hebben moeite met het correct spellen van de Nederlandse taal, het voorlezen ervan en het correct vervoegen van bijvoeglijke naamwoorden in de verschillende taalvariëteiten (Antwerps dialect versus Standaardnederlands).
- In tegenstelling tot de stereotypering van Marokkaanse jongens in Vlaanderen hechten deze jongeren juist veel waarde aan de erkenning van anderen als competente sprekers van de (Vlaams-)Nederlandse taal. Ze lijken hier uiting aan te geven door
 - zich *ridiculous* te gedragen;
 - het dialectische karakter van andere Vlaamse sprekers te benadrukken;
 - hun eigen Nederlandse taalvaardigheden te onderscheiden van het Nederlands van mensen die recent zijn geïmmigreerd in Vlaanderen.
- Marokkaanse jongens in Vlaanderen zijn trots op hun taalvaardigheden van het Nederlands, en andere talen die zij spreken (Arabisch/Berber) vormen hierbij geen bedreiging voor het bestaan of de ontwikkeling van de Nederlandse taal.

Taalvariatie bij kinderen in de basisschool

Lefebvre, M. & Dejonckheere, P.

2014

p. 44 – 47

in: Neerlandia/Nederlands van Nu, jrg. 4

Vraagstelling

Taalattitudes van kinderen ten opzichte van de standaardtaal, tussentaal en de dialecten in Vlaanderen zijn van groot belang voor het al dan niet voortbestaan van deze taalvariëteiten. Doel van dit onderzoek is om taalattitudes van vijf- tot twaalfjarige kinderen met betrekking tot het West- en Oost-Vlaamse dialect, de West- en Oost-Vlaamse tussentaal en het Standaardnederlands in verschillende regio's in West- en Oost-Vlaanderen in kaart te brengen.

Methode

Kinderen van drie leeftijdsgroepen uit de basisschool (3^e kleuterklas, 2^e of 3^e klas en 5^e of 6^e klas) luisterden naar geluidsopnames en werden gevraagd om de sprekers in de fragmenten naar aanleiding van hun spraak te beoordelen op drie

eigenschappen: bekwaamheid (intelligent/welgesteld), persoonlijke integriteit (eerlijk/behulpzaam) en sociale attractiviteit (sociaal/humoristisch).

Conclusies

Allereerst zijn kinderen zich op relatief jonge leeftijd al bewust van het feit dat standaardtaal de taal is waarmee je status en prestige verwerft in het beroepsleven: standaardtalige spraak werd op basis van de geluidsfragmenten het meest gelinkt aan bekwaamheid. Tussentalige spraak scoort het hoogst als het gaat om persoonlijke integriteit, gevolgd door standaardtaal en dialect. Volgens jonge kinderen zijn sprekers van regionale variëteiten sociaal 'aantrekkelijker' dan standaardtaalsprekers.

Daarbij hebben kinderen van vijf jaar ongeveer dezelfde taalattitudes als kinderen van twaalf jaar, maar worden deze wel nog enigszins aangescherpt naarmate de kinderen ouder worden. Kinderen met een leeftijd van vijf jaar hebben dus al een bewustzijn van taalvariatie en daaraan gelinkte sociale connotaties.

Welk Nederlands voor Duitstaligen? Belgisch-Nederlands: het standpunt van de buitenlandse neerlandistiek

Marynissen, A.

2010

p. 25 – 44

in: Verslagen & Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, jrg. 120(3)

Vraagstelling

Hoe kijkt men in het buitenland, waar tienduizenden studenten Nederlands als vreemde taal in een onderwijscontext aanleren en bestuderen, tegen de taalsituatie in het Nederlandse taalgebied aan?

Methode

In een online enquête is bij 38 docenten Nederlands in het Duitse hoger onderwijs gepeild naar hun normopvatting over de Nederlandse taal en de toepassing ervan in de onderwijspraktijk.

Conclusies

In de dagelijkse praktijk hebben substandaardtalige variëteiten, regiolecten of dialecten geen plaats in de verwerving van het Nederlands als vreemde taal. Echter, de overgrote meerderheid van de ondervraagde docenten vindt niet dat er slechts één norm voor het Nederlands (het Standaardnederlands van Nederland) mag zijn. Variatie in uitspraak en in het lexicon tussen de Nederlands Nederlandse en Belgisch Nederlandse taalvariëteit is voor de docenten geen probleem; op grammaticaal gebied is men wat minder tolerant.

Nog altijd is het Standaardnederlands uit Nederland wél de norm in het Duitse hoger onderwijs – waar ruim twee derde van de docenten deze variëteit als norm hanteert, maar is er dus wel ruimte voor algemene varianten die in Vlaanderen gebruikt worden.

Taal en onderwijs: percepties en praktijken in de klas

Pulinx, R., Agirdag, O. & Van Avermaet, P.

2014

p. 97 – 133

in: Clycq, N., Temmerman, C., Van Avermaet, P., Wets, J. & Hermans, P. (eds.), *Oprit 14. Naar een schooltraject zonder snelheidsbeperkingen*. Gent: Academia Press

Vraagstelling

Het talenbeleid, zoals dat op dit ogenblik in het Vlaamse onderwijs wordt gevoerd, kan geduid worden als een monolinguaal beleid. Hierbij wordt de beheersing van het Standaardnederlands gedefinieerd als een van de meest belangrijke factoren voor het realiseren van een succesvolle schoolloopbaan. Maar wat zijn de percepties van Vlaamse leerkrachten hierover? Vier onderzoeksvragen worden in dit onderzoek geformuleerd.

1. In welke mate hebben leerkrachten in het secundair onderwijs percepties en overtuigingen die aansluiten bij het talenbeleid?
2. In welke mate zijn schoolkenmerken, met name de leerlingenpopulatie en het verstrekte onderwijsaanbod, gerelateerd aan de percepties van leerkrachten over de rol van taal(gebruik) op school?
3. Wat is de impact van de percepties van leerkrachten op de opvattingen die zij hebben over hun leerlingen?
4. Welke argumenten en verklaringsschema's reiken de leerkrachten aan voor de eigen percepties en opvattingen?

Methode

In dit onderzoek zijn drie datasets opgebouwd. Allereerst zijn overheidsdocumenten met betrekking tot het talenbeleid in het Vlaamse onderwijs geanalyseerd. Daarnaast zijn 674 leerkrachten van 48 secundaire scholen in Antwerpen, Genk en Gent online bevraagd via een kwantitatieve survey. Ook werden er zowel diepte-interviews als groepsgesprekken gevoerd met 20 leerkrachten van drie scholen, en met 26 leerlingen van dezelfde drie scholen werden diepte-interviews gevoerd.

Conclusies

Documentanalyse

- Beleidsdocumenten en de daarin opgenomen beleidsmaatregelen bevinden zich duidelijk binnen de monolinguale visie op taal in het Vlaamse secundaire onderwijs.

Onderzoeksvraag 1

- Uit de online bevraging blijkt dat de percepties en overtuigingen van de leerkrachten sterk aansluiten bij het monolinguale referentiekader waarop het huidige onderwijsbeleid gebaseerd is.
- Een ruime meerderheid van de leerkrachten is overtuigd van een exclusieve legitimiteit van het Nederlands binnen de schoolcontext.
- Zo gaat bijvoorbeeld meer dan 77% van de respondenten akkoord met de stelling dat anderstalige leerlingen op school onderling geen vreemde taal zouden mogen spreken.
- Vrouwelijke leerkrachten onderschrijven het exclusieve gebruik van het Nederlands op school in iets mindere mate dan hun mannelijke collega's.

Onderzoeksvraag 2

- Het geloof in een monolinguaal beleid op school is het sterkst aanwezig op zogenaamde gemengde scholen – scholen met een aandeel allochtone leerlingen tussen 41% en 60%.

Onderzoeksvraag 3

- Hoe groter het geloof van leerkrachten in een eentalige aanpak op school, hoe lager het vertrouwen van deze leerkrachten in hun leerlingen.

Onderzoeksvraag 4

- Tijdsargument: Aangezien een goede kennis van het Nederlands noodzakelijk is voor een succesvolle schoolloopbaan, moet de beschikbare

tijd op school en in de klas zo optimaal mogelijk benut worden om de Nederlandse taalvaardigheid van anderstalige leerlingen te verbeteren.

- Integratieargument: Het verplichten van het Nederlands en het verbannen van thuistalen op school wordt door de leerkrachten ook beargumenteerd vanuit de doelstelling bij te dragen aan de verdere integratie van de anderstalige leerlingen in het onderwijs, op de arbeidsmarkt en in de Vlaamse samenleving.
- Leerkrachten blijven vasthouden aan het monolinguale referentiekader, omdat de geïmplementeerde onderwijsmaatregelen geen andere dan de monolinguale aanpak bevorderen en zij zelf niet beschikken over de nodige expertise en competenties om een alternatieve benadering voor het omgaan met toenemende talige diversiteit in de klas uit te werken.

Suggestie

- Wederzijdse beïnvloeding tussen onderwijsbeleid, schoolbeleid en overtuigingen van leerkrachten door het bottom-up reconstrueren van een weinig effectief monolinguaal beleid.

Naar een volwaardig talenbeleid. Omgaan met meertaligheid in het Vlaams onderwijs

Van den Branden, K. & Verhelst, M.

2009

p. 105 – 137

in: Jaspers, J. (ed.), *De klank van de stad. Stedelijke meertaligheid en interculturele communicatie*. Acco: Leuven

(Vraag)stelling

Wat gebeurt er met het talenrijkdom in het Vlaams onderwijs? In dit hoofdstuk wordt door middel van verschillende illustraties aangegeven dat een positieve omgang met meertaligheid (en dus de thuistalen van de leerlingen) in het Vlaams onderwijs het effect van het onderwijs in en van het Nederlands weleens zou kunnen versterken.

Conclusies

- Vlaamse leerkrachten zien de noodzaak om systematisch aan de taalvaardigheid Nederlands van hun leerlingen te schaven – gezien het belang van deze taal voor de verdere (onderwijs)kansen, maar hebben moeite met het toelaten van de eigen thuistaal van de leerlingen in de klas.

- Het idee dat de moedertaal de ontwikkeling van het Nederlands in de weg staat, blijft aanwezig onder Vlaamse leerkrachten.
 - Hoewel Vlaamse leerkrachten het belang van het verwerven van de schoolse variant van het Standaardnederlands benadrukken, spreken ze zelf niet systematisch Standaardnederlands in de klas, maar gebruiken ze vaak tussentaal en zelfs dialect.
 - In de (internationale) onderwijsliteratuur wordt het inzetten van de eigen thuistaal niet als een rem, maar als troef gezien. Volgens deze filosofie bouwen leerlingen allereerst bepaalde vaardigheden en kennis op in hun moedertaal (zonder grote moeilijkheden), om vervolgens de overgang te maken naar het verwerven en verwoorden van diezelfde kennis in de onderwijstaal.
-

Conclusie

- Taaluniformiteit op school ↔ taaldiversiteit in de klas.
- Eentalige norm in het Nederlandse en Vlaamse onderwijs, waarbij het Standaardnederlands de norm is. Over welk Standaardnederlands het hier gaat, wordt niet gesproken.
- Meertalige klaspraktijk in het Nederlandse en Vlaamse onderwijs, waarbij de thuistaal vaak als een obstructie gezien wordt voor de ontwikkeling van de Nederlandse taalcompetenties. Er is weinig ruimte in het curriculum voor het gebruik van niet-standaardtalige variëteiten, terwijl (Vlaamse) leerkrachten zich realiseren zelf vaak een dergelijke variëteit (bijvoorbeeld tussentaal) te spreken in de klas.
- Het aanleren van registerbewustzijn of talensensibilisering wordt aangestipt als een van de desiderata.

2. Beleid, wet- en regelgeving

Het beleidsadvies dat opgesteld is door de Werkgroep Variatiebeleid van de Nederlandse Taalunie in 2003 stelt dat het onderkennen van variatie en het accepteren van taalverschillen een belangrijk beleidsuitgangspunt (in het onderwijs) zou moeten zijn, zowel met betrekking tot de standaardtaal als niet-standaardvariëteiten. Bij het verwerven van de standaardtaal door autochtonen en allochtonen is het nodig dat sprekers van het Nederlands zich bewust zijn van verschillen binnen de standaardtaal, zowel in register (formeel versus informeel) als in geografisch opzicht (Nederlands Nederlands versus Belgisch Nederlands). Taalvariatie buiten de standaardtaal verdient daarnaast meer aandacht in het primair en middelbaar onderwijs, waarbij een positieve houding ten opzichte van niet-standaardvariëteiten gestimuleerd zou moeten worden.

2.1 Nederland

De relevante passages uit overheidsteksten en –documenten zijn onderverdeeld in vijf categorieën: de *peuterspeelzaal* en de *kinderopvang*, het *basisonderwijs*, het *voortgezet onderwijs*, het *beroepsonderwijs* en het *hoger onderwijs*. Per categorie wordt onderscheiden wat er gezegd wordt (of niet gezegd wordt) over de volgende vier onderwerpen: het *gebruik van het Standaardnederlands en niet-standaardtalige variëteiten*, de *omgang met anders- of meertalige sprekers*, de *talige en (taal)didactische competenties van leerkrachten* en de *aandacht voor standaardtaal en taalvariatie in de lerarenopleidingen*. Sommige passages gelden voor meerdere onderwijssectoren en worden dus herhaaldelijk genoemd. Daarnaast is voor de Nederlandse situatie geen informatie gevonden over de *omgang met anders- of meertalige sprekers* in het onderwijs. Daar waar een subcategorie (typografisch) niet genoemd wordt, betekent dit dat de inventarisatie van desbetreffende categorie geen zoekresultaat heeft opgeleverd. De superscripts verwijzen naar de bron waaruit de passage afkomstig is, met daarachter de ‘status’ van de bron.

Peuterspeelzaal en kinderopvang

Talige en (taal)didactische competenties van leerkrachten

- Bij het voeren van gesprekken met leerlingen staan drie elementen centraal: de leraar zorgt voor een begrijpelijk taalaanbod, de leraar zorgt ervoor dat de lerende zelf zoveel mogelijk taal produceert en de leraar geeft daarbij doelgerichte feedback.^{1, referentiekader}

- De leraar is bereid om elke lerende als een volwaardige gesprekspartner te beschouwen, ook bij communicatie met lerenden die een andere taal of taalvariëteit gebruiken dan de leraar zelf.^{1, referentiekader}
-

Basisonderwijs

Gebruik van Standaardnederlands en niet-standaardtalige variëteiten

- Het onderwijs wordt gegeven in het Nederlands. Daar waar naast de Nederlandse taal de Friese taal of een streektaal in levend gebruik is, kan deze ook als voertaal gebruikt worden.^{2, wet}
- Ook kan de moedertaal van leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond mede gelden als voertaal, om zo de aansluiting bij het Nederlandse onderwijs te stimuleren.^{2, wet}

Talige en (taal)didactische competenties van leerkrachten

- De basisschoolleerkracht heeft een grondige beheersing van taal en rekenen.^{3, wet}
- Bij het voeren van gesprekken met leerlingen staan drie elementen centraal: de leraar zorgt voor een begrijpelijk taalaanbod, de leraar zorgt ervoor dat de lerende zelf zoveel mogelijk taal produceert en de leraar geeft daarbij doelgerichte feedback.^{1, referentiekader}
- De leraar is bereid om elke lerende als een volwaardige gesprekspartner te beschouwen, ook bij communicatie met lerenden die een andere taal of taalvariëteit gebruiken dan de leraar zelf.^{1, referentiekader}

Aandacht voor standaardtaal en taalvariatie in de lerarenopleidingen

- De student laat zien hoe zij het Nederlands als instructietaal gebruikt in onderwijssituaties bij andere vakken.^{4, referentiekader}
-

Voortgezet onderwijs

Gebruik van Standaardnederlands en niet-standaardtalige variëteiten

- Het onderwijs wordt gegeven in het Nederlands. Een andere voertaal kan gebruikt worden als de herkomst van de leerlingen daartoe noodzaakt.^{5, wet}

Talige en (taal)didactische competenties van leerkrachten

- Bij het voeren van gesprekken met leerlingen staan drie elementen centraal: de leraar zorgt voor een begrijpelijk taalaanbod, de leraar zorgt ervoor dat de

lerende zelf zoveel mogelijk taal produceert en de leraar geeft daarbij doelgerichte feedback.^{1, referentiekader}

- De leraar is bereid om elke lerende als een volwaardige gesprekspartner te beschouwen, ook bij communicatie met lerenden die een andere taal of taalvariëteit gebruiken dan de leraar zelf.^{1, referentiekader}
-

Beroepsonderwijs

Gebruik van Standaardnederlands en niet-standaardtalige variëteiten

- Het onderwijs wordt gegeven in het Nederlands. Een andere voertaal kan gebruikt worden als de herkomst van de leerlingen daartoe noodzaakt.^{6, wet}
-

Hoger onderwijs

Gebruik van Standaardnederlands en niet-standaardtalige variëteiten

- Het onderwijs wordt gegeven in het Nederlands. Een andere voertaal kan gebruikt worden als de herkomst van de studenten daartoe noodzaakt.^{7, wet}

2.2 Vlaanderen

De relevante passages uit overheidsteksten en –documenten zijn onderverdeeld in vijf categorieën: de kinderopvang, het kleuteronderwijs, het basisonderwijs, het secundair onderwijs en het hoger onderwijs. Per categorie wordt onderscheiden wat er gezegd wordt (of niet gezegd wordt) over de volgende vier onderwerpen: het gebruik van het Standaardnederlands en niet-standaardtalige variëteiten, de omgang met anders- of meertalige sprekers, de talige en (taal)didactische competenties van leerkrachten en de aandacht voor standaardtaal en taalvariatie in de lerarenopleidingen. Sommige passages gelden voor meerdere onderwijssectoren en worden dus herhaaldelijk genoemd. Daar waar een subcategorie (typografisch) niet genoemd wordt, betekent dit dat de inventarisatie van desbetreffende categorie geen zoekresultaat heeft opgeleverd. De superscripts verwijzen naar de bron waaruit de passage afkomstig is, met daarachter de ‘status’ van de bron.

Kinderopvang

Omgang met anders- of meertalige sprekers

- Het is belangrijk de thuistaal een volwaardige plaats te geven binnen de kinderopvang. Het leren en beleven van de eigen taal maakt kinderen taalgevoelig, waardoor ze noodzakelijke taalvaardigheden ontwikkelen. Door het goed leren van de thuistaal en het stimuleren hiervan wordt een basis gelegd voor het leren van andere talen.^{10, visie}
- De kinderopvanglocaties in de stad Gent worden ondersteund in het respecteren en integreren van de thuistaal, om zo te werken aan taalstimulering en het welbevinden van de kinderen.^{11, beleid}
- Indien de thuistaal niet het Nederlands is, moet binnen de kinderopvang de nadruk gelegd worden op het belang van aanvullende verwerving van de Nederlandse taal.^{10, visie}

Kleuteronderwijs

Talige en (taal)didactische competenties van leerkrachten (drie bestaande sets basiscompetenties – kleuter, lager, secundair – zijn vereenvoudigd tot één set basiscompetenties)

- De leraar kan het leer- en ontwikkelingsproces adequaat begeleiden in een gepaste en correcte onderwijstaal (het Nederlands), en daarbij rekening houden

met en gericht inspelen op de diverse persoonlijke en maatschappelijke taalachtergronden van de lerende.^{12, advies}

- De leraar kan bijdragen aan het gevoelig maken en openstaan voor talen door middel van taalsensibilisering.^{13, advies}
- De leraar kan communiceren met lerenden met diverse taalachtergronden in diverse talige situaties.^{14, advies}
- Bij het voeren van gesprekken met leerlingen staan drie elementen centraal: de leraar zorgt voor een begrijpelijk taalaanbod, de leraar zorgt ervoor dat de lerende zelf zoveel mogelijk taal produceert en de leraar geeft daarbij doelgerichte feedback.^{1, referentiekader}
- De leraar is bereid om elke lerende als een volwaardige gesprekspartner te beschouwen, ook bij communicatie met lerenden die een andere taal of taalvariëteit gebruiken dan de leraar zelf.^{1, referentiekader}
- In de opleiding van kleuteronderwijzers is taalstimulering in een meertalige omgeving als basiscompetentie opgenomen.^{15, beleid}

Basisonderwijs

Gebruik van Standaardnederlands en niet-standaardtalige variëteiten

- Het onderwijs moet een talenbeleid voeren waarbij de kennis van een rijk Standaardnederlands – als instructietaal, gemeenschappelijke taal en taal voor een gemeenschappelijke identiteit – voorop staat. Dit geldt voor alle kinderen, onafhankelijk van waar ze geboren zijn en waar de wortels van hun ouders liggen.^{8, beleid}
- De taalverwerving van het Nederlands wordt al vanaf zeer jonge leeftijd gestimuleerd; dit begint al op de kleuterschool.^{9, beleid}
- Het beheersen van de onderwijs- en instructietaal (het Standaardnederlands) is de belangrijkste doelstelling van een doordacht talenbeleid in iedere school.^{16, visie}
- Het Nederlands is de instructie- en communicatietaal op school.^{17, beleid}
- Het Standaardnederlands is en blijft de instructietaal op scholen. De Vlaamse dialecten zijn volwaardige talen, maar geen Standaardnederlands. Deze kunnen dus niet als onderwijstaal ingezet worden en krijgen daardoor dezelfde status als de moedertalen van nieuwkomers in het onderwijs.^{18, visie}
- Het streven naar zo veel mogelijk Standaardnederlands is ook in de vrije ruimte – en dus op de speelplaats en in de pauzes – wenselijk.^{18, visie}
- Een actief talenbeleid zorgt voor een versterking van de talenkennis van het Standaardnederlands. Hierbij worden recent ingevoerde vernieuwingen – de taalscreening, het taaltraject, het taalbad en extra taallessen – opgevolgd.^{9,19, beleid}

- Talensensibilisering wil de lerende gevoelig maken voor taaldiversiteit en hen een positieve houding tegenover andere talen bijbrengen door interactie in de klas.^{21, beleid}

Omgang met anders- of meertalige sprekers

- Het 'taalbadmodel' is de meest gangbare praktijk in het onderwijs, en vertrekt van het idee dat de lerende het best Nederlands leert door deze volledig onder te dompelen in een taalbad. Hierbij is er vaak weinig of geen ruimte voor het gebruik van de thuistalen van de lerende.^{22, referentiekader}
- Als de lerende bij een eerste inschrijving in het leerplichtonderwijs het Standaardnederlands niet (voldoende) beheerst, zal hij een taalbad volgen van vier weken. Wanneer nodig kan hierna nog een taalbad van vier weken volgen. Als hierna de vorderingen van het Standaardnederlands nog onvoldoende zijn, moet de lerende extra lessen Standaardnederlands volgen.^{23, beleid}
- Er wordt rekening gehouden met de aanwezige taalrijkdom, waardoor elke lerende toegang krijgt tot een taalrijke omgeving en een meertalige leercontext.^{24, beleid}
- Een talenbeleid voorziet ook een weloverwogen plaats voor de eigen thuistaal. Een positieve ingesteldheid ten opzichte van de talige diversiteit vormt de basis om de aanwezige diversiteit te benutten.^{16, visie}
- Voor de thuistaal van anderstaligen in het onderwijs in de stad Gent is een respectvolle plek op school, zodat een rijke taalomgeving van jongs af aan bij alle kinderen wordt gestimuleerd.^{17, beleid}
- Het project "Diversiteit en meertaligheid, met aandacht voor de thuistaal" implementeert de visie op meertaligheid op school in de stad Gent. Concrete materiaalontwikkeling voor de klas, zoals troostwoorden, meertalige begrippenlijsten en meertalige digitale prentenboeken, staan op het programma.^{17, beleid}
- Het gebruiken van de thuistaal en de stimulatie van een positief schoolklimaat in de stad Gent ten opzichte van de toenemende talige diversiteit wordt ondersteund en gebruikt als hefboom ter stimulatie van de Nederlandse taal.^{25, beleid}
- De komende legislatuur zet de stad Gent in op het verbreden van het draagvlak voor meertaligheid en het gebruik van de thuistaal.^{25, beleid}
- Scholen en leerkrachten moeten aangemoedigd worden om positief om te gaan met meertaligheid en taalvalorisatie.^{26, motie}
- Richtlijnen voor de realisatie van een meertalenbeleid:^{18, visie}
 - Het talenbeleid van een school wordt krachtiger naarmate de focus ligt op het volledige (meertalige) repertoire van de lerende. Bij veel scholen ligt de focus nu op het Standaardnederlands, en daarom moeten de leefregels en het schoolreglement aangepast worden.

- Zicht krijgen op de talige diversiteit van de lerende kan door middel van taalsensibilisering. Hierbij wordt de lerende bewust gemaakt van het bestaan van een veelheid aan talen in onze wereld en in de eigen schoolomgeving.
- Om de onderwijstaal (het Standaardnederlands) beter onder de knie te krijgen, helpt het om de moedertaal van de lerende mee te nemen in het leerproces.
- De zichtbaarheid van meertaligheid op school (bijvoorbeeld door middel van opschriften op deuren in verschillende op de school vertegenwoordigde talen) draagt bij aan de ontwikkeling van een positieve attitude tegenover alle talen en een vergroot talenbesef bij de lerende.
- Voor een succesvolle beheersing van het Standaardnederlands is het functionele gebruik van het eigen taalkapitaal van de lerende in de klas van belang. Een meertalenbeleid, en dus contact met andere talen, leidt bij de Nederlandstalige lerende tot een vergroot taalbewustzijn, taalgevoeligheid en metalinguïstisch bewustzijn.

Talige en (taal)didactische competenties van leerkrachten (drie bestaande sets basiscompetenties – kleuter, lager, secundair – zijn vereenvoudigd tot één set basiscompetenties)

- De leraar moet zelf correcte taal gebruiken, zowel in het Standaardnederlands als in andere talen.^{27, beleid}
- De leraar kan het leer- en ontwikkelingsproces adequaat begeleiden in een gepaste en correcte onderwijstaal (het Nederlands), en daarbij rekening houden met en gericht inspelen op de diverse persoonlijke en maatschappelijke taalachtergronden van de lerende.^{12, advies}
- De leraar kan bijdragen aan het gevoelig maken en openstaan voor talen door middel van taalsensibilisering.^{13,21, advies/beleid}
- De leraar kan communiceren met lerenden met diverse taalachtergronden in diverse talige situaties.^{14, advies}
- In de nascholing van leraren wordt aandacht besteed aan didactische- en taalcompetenties om op een inclusieve manier met anderstalige kinderen om te gaan.^{28, beleid}
- De leraar moet op een zo objectief mogelijke manier de taalbeheersing van de lerende kunnen inschatten, uitgaande van het potentieel van de lerende.^{29, beleid}
- Bij het voeren van gesprekken met leerlingen staan drie elementen centraal: de leraar zorgt voor een begrijpelijk taalaanbod, de leraar zorgt ervoor dat de lerende zelf zoveel mogelijk taal produceert en de leraar geeft daarbij doelgerichte feedback.^{1, referentiekader}

- De leraar is bereid om elke lerende als een volwaardige gesprekspartner te beschouwen, ook bij communicatie met lerenden die een andere taal of taalvariëteit gebruiken dan de leraar zelf.^{1, referentiekader}
- Lesgeven in (taal)diversiteit was tot voor kort een nascholing, maar nu moet het een norm en basiscompetentie worden.^{30, beleid}

Aandacht voor standaardtaal en taalvariatie in de lerarenopleidingen

- Als de taalvaardigheid van leraren-in-opleiding gestimuleerd wordt, zullen zij als leraren ook meer aandacht besteden aan de taalvaardigheid van hun leerlingen.^{31, advies}

Secundair onderwijs

Gebruik van Standaardnederlands en niet-standaardtalige variëteiten

- Het onderwijs moet een talenbeleid voeren waarbij de kennis van een rijk Standaardnederlands – als instructietaal, gemeenschappelijke taal en taal voor een gemeenschappelijke identiteit – voorop staat. Dit geldt voor alle kinderen, onafhankelijk van waar ze geboren zijn en waar de wortels van hun ouders liggen.^{8, beleid}
- Het beheersen van de onderwijs- en instructietaal (het Standaardnederlands) is de belangrijkste doelstelling van een doordacht talenbeleid in iedere school.^{16, visie}
- Een actief talenbeleid zorgt voor een versterking van de talenkennis van het Standaardnederlands. Hierbij worden recent ingevoerde vernieuwingen – de taalscreening, het taaltraject, het taalbad en extra taallessen – opgevolgd.^{9,19, beleid}
- Een van de doelstellingen van de hervorming van het secundair onderwijs is het aanleren van het Standaardnederlands als basisvoorwaarde voor een succesvolle school- en arbeidsloopbaan.^{32, advies}
- Binnen het vak Nederlands is er ruim plaats voor verschillende taalvarianten en taalregisters. Toch blijft de centrale doelstelling het aanleren, verruimen en verfijnen van de taalvaardigheid in het Standaardnederlands.^{16, visie}

Omgang met anders- of meertalige sprekers

- Een talenbeleid voorziet ook een weloverwogen plaats voor de eigen thuistaal. Een positieve ingesteldheid ten opzichte van de talige diversiteit vormt de basis om de aanwezige diversiteit te benutten.^{16, visie}
- De Onderwijsinspectie adviseert scholen initiatieven te stimuleren die de cultuur- en taalbeleving van de leraren en leerlingen ondersteunen en een positieve omgang met taaldiversiteit en taalcultuur tot stand brengen.^{33, rapport}

- Scholen en leerkrachten moeten aangemoedigd worden om positief om te gaan met meertaligheid en taalvalorisatie.^{26, motie}

Talige en (taal)didactische competenties van leerkrachten (drie bestaande sets basiscompetenties – kleuter, lager, secundair – zijn vereenvoudigd tot één set basiscompetenties)

- De leraar kan het leer- en ontwikkelingsproces adequaat begeleiden in een gepaste en correcte onderwijstaal (het Nederlands), en daarbij rekening houden met en gericht inspelen op de diverse persoonlijke en maatschappelijke taalachtergronden van de lerende.^{12, advies}
- De leraar kan bijdragen aan het gevoelig maken en openstaan voor talen door middel van taalsensibilisering.^{13, advies}
- De leraar kan communiceren met lerenden met diverse taalachtergronden in diverse talige situaties.^{14, advies}
- Bij het voeren van gesprekken met leerlingen staan drie elementen centraal: de leraar zorgt voor een begrijpelijk taalaanbod, de leraar zorgt ervoor dat de lerende zelf zoveel mogelijk taal produceert en de leraar geeft daarbij doelgerichte feedback.^{1, referentiekader}
- De leraar is bereid om elke lerende als een volwaardige gesprekspartner te beschouwen, ook bij communicatie met lerenden die een andere taal of taalvariëteit gebruiken dan de leraar zelf.^{1, referentiekader}

Aandacht voor standaardtaal en taalvariatie in de lerarenopleidingen

- Als de taalvaardigheid van leraren-in-opleiding gestimuleerd wordt, zullen zij als leraren ook meer aandacht besteden aan de taalvaardigheid van hun leerlingen.^{31, advies}

Hoger onderwijs

Gebruik van Standaardnederlands en niet-standaardtalige variëteiten

- Het Nederlands is de bestuurs- en onderwijstaal van universiteiten en hogescholen.^{9, beleid}
- Er is nood aan een taalbeleid dat focust op het bereiken van een hoog eindniveau van de (academisch) Nederlandse taalvaardigheid bij studenten in het hoger onderwijs.^{31, advies}

Omgang met anders- of meertalige sprekers

- Voor anderstalige studenten is kennis van het Nederlands essentieel om de integratie te bevorderen en om met succes een Nederlandstalige opleiding af te ronden.^{34, advies}

- Het hoger onderwijs moet ervoor blijven waken dat buitenlandse studenten bij inschrijving voldoende kennis (B2-niveau) hebben van de instructietaal.^{35, advies}

Talige en (taal)didactische competenties van leerkrachten

- Docenten moeten over de nodige competenties beschikken om de Nederlandse taalvaardigheid bij studenten te stimuleren.^{36, advies}
- Docenten moeten de instructietaal op een hoog niveau (C1-niveau) beheersen.^{35, advies}

Conclusie

Nederlands taalbeleid	Vlaams taalbeleid
Het Nederlands is in de wetgeving vastgelegd als voertaal in het onderwijs	Het Nederlands is in de wetgeving niet vastgelegd als voertaal in het onderwijs
Geen informatie over de omgang met standaardtaal en taalvariatie in het onderwijs	Vage en impliciete informatie over de omgang met standaardtaal en taalvariatie in het onderwijs
Termen zoals <i>dialect</i> en (erkende) <i>streektaal</i> komen beide slechts één keer voor in de teksten; begrippen zoals <i>regiolect</i> en <i>regionale standaardtaal</i> worden helemaal niet gebruikt	Verwijzingen naar <i>tussentaal</i> zijn schaars; begrippen zoals <i>regiolect</i> en <i>regionale standaardtaal</i> worden helemaal niet gebruikt
Meeste informatie over het basisonderwijs	Meeste informatie over het basisonderwijs
Onwerkbaar situatie vanwege gebrek aan informatie	Onwerkbaar situatie vanwege gebrek aan concrete handvatten voor onderwijspraktijk
Visie op en advisering over de omgang met taalvariatie in het onderwijs is van belang	Visie op en advisering over taalgebruik in het onderwijs is van groot belang

Daarnaast dient opgemerkt te worden dat voor de Vlaamse situatie wel ingegaan is op visieteksten aangaande het Gemeenschapsonderwijs (GO), maar (nog) niet op het katholieke onderwijs. Voor de Nederlandse situatie is het openbaar-confessionele aspect zelfs (nog) helemaal niet aan de orde geweest. Dit verklaart deels de disproportie van Vlaamse en Nederlandse beleidsdocumenten. Deze onevenwichtigheid zou verder afnemen als er – naast het katholieke onderwijs in Vlaanderen – aandacht besteed zou worden aan relevante documenten van het SLO en de kennisbases (pabo, lerarenopleiding Nederlands en masteropleiding Nederlands) in Nederland.

2.3 Beleids- en wetsteksten

1. Nederlandse Taalunie (2006). *Dertien doelen in een dozijn* (p. 23)
2. Nederlandse Overheid. *Wet op het primair onderwijs* (artikel 9, lid 13) via <http://wetten.overheid.nl>
3. Nederlandse Overheid. *Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel* (artikel 2.5) via <http://wetten.overheid.nl>
4. Stichting Leerplanontwikkeling (2005). *Vakspecifieke competenties voor studenten aan de lerarenopleiding primair onderwijs* (p. 16)
5. Nederlandse Overheid. *Wet op het voortgezet onderwijs* (artikel 6a) via <http://wetten.overheid.nl>
6. Nederlandse Overheid. *Wet educatie en beroepsonderwijs* (artikel 7.1.1) via <http://wetten.overheid.nl>
7. Nederlandse Overheid. *Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek* (artikel 7.2) via <http://wetten.overheid.nl>
8. Vlaamse Regering (2011). *Samen taalgrenzen verleggen* (p. 3)
9. Vlaamse Regering (2014-2015). *Beleidsnota 2014-2019 Onderwijs* (p. 28 – 29)
10. Kind & Gezin (2011). *Visietekst taalstimulering en meertaligheid* (p. 8 – 16)
11. Stad Gent (2014). *Beleidsnota Stad Gent (2014-2019). Onderwijs, Opvoeding en Jeugd* (p. 83)
12. Vlaamse Onderwijsraad (2017). *Advies over de basiscompetenties van de leraren (competentie 1.11)*
13. Vlaamse Onderwijsraad (2017). *Advies over de basiscompetenties van de leraren (competentie 1.12)*
14. Vlaamse Onderwijsraad (2017). *Advies over de basiscompetenties van de leraren (competentie 2.7)*
15. Vlaamse Regering (2011). *Samen taalgrenzen verleggen* (p. 9)
16. Gemeenschapsonderwijs. *Naar een gelijkgerichte visie en aanpak van het talenbeleid binnen het GO!*
17. Stad Gent (2014). *Beleidsnota Stad Gent (2014-2019). Onderwijs, Opvoeding en Jeugd* (p. 28)
18. Gemeenschapsonderwijs (2017). *Inspelen op de meertalige realiteit in het GO! Visie, vragen en antwoorden*
19. Vlaamse Regering (2014). *Regeerakkoord Vlaamse Regering 2014-2019* (p. 98)
20. Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (2014). *Peiling Nederlands. Lezen en luisteren in het basisonderwijs* (p. 22)
21. Vlaamse Regering (2011). *Samen taalgrenzen verleggen* (p. 18)
22. Onderwijskwaliteit (2017). *Bronnendocument* (p. 57)
23. Vlaamse Regering (2011). *Samen taalgrenzen verleggen* (p. 13)
24. Vlaamse Regering (2011). *Samen taalgrenzen verleggen* (p. 6)

25. Stad Gent (2014). *Beleidsnota Stad Gent (2014-2019). Onderwijs, Opvoeding en Jeugd* (p. 63)
26. Vlaams Parlement (2017). *Motie tot besluit van de in commissie besproken beleidsbrief onderwijs 2017-2018*
27. Vlaamse Regering (2011). *Samen taalgrenzen verleggen* (p. 38)
28. Vlaamse Regering (2011). *Samen taalgrenzen verleggen* (p. 14)
29. Vlaamse Regering (2011). *Samen taalgrenzen verleggen* (p. 28)
30. Vlaamse Regering (2011). *Samen taalgrenzen verleggen* (p. 35)
31. Vlaamse Onderwijsraad (2017). *Advies taalbeleid in het Vlaamse hoger onderwijs* (p. 4)
32. Vlaamse Regering (2013). *Masterplan hervorming secundair onderwijs* (p. 13)
33. Onderwijsinspectie (2017). *Onderwijsspiegel 2017* (p. 106)
34. Vlaamse Onderwijsraad (2017). *Advies taalbeleid in het Vlaamse hoger onderwijs* (p. 6)
35. Vlaamse Onderwijsraad (2017). *Advies taalbeleid in het Vlaamse hoger onderwijs* (p. 15)
36. Vlaamse Onderwijsraad (2017). *Advies taalbeleid in het Vlaamse hoger onderwijs* (p. 5)

3. Vlaamse en Nederlandse opinies in de media

Bij de selectie van opiniestukken uit de Volkskrant, het NRC Handelsblad, De Standaard en De Morgen werd in de digitale archieven gezocht op de volgende termen: standaardtaal, taalvariatie, Standaardnederlands, dialect, streektaal, Nederlands, Nederlandse taal, taalverwerving, thuistaal, schooltaal, taalonderwijs, tussentaal, taaldiversiteit, meertaligheid en taalbeschouwing. Hierbij valt op dat het (met uitzondering van één ingezonden stuk) slechts Vlaamse opiniestukken betreft; in de Nederlandse 'kwaliteitskranten' werden alleen enkele nieuwsberichten gevonden met betrekking tot dit thema.

[Onzin, onzinnig en onzindelijk](#)

31 augustus 2012 – De Standaard

Stefan Hertmans, schrijver

- Als we onze leraren toestaan om in welke regionale variant dan ook te spreken, krijgen scholieren en studenten geen enkel voorbeeld meer van wat correct taalgebruik is en wat de norm is.
- Door de valse democratisering van het onderwijs keren we terug naar een absoluut elitair onderwijs: alleen de betere kringen zullen hun kinderen nog correct Nederlands meegeven.
- In de publieke ruimte moet iedereen zich correct en genuanceerd kunnen uiten, dat is elementair voor een geciviliseerde samenleving. Het onderwijs moet daarop toezien.

[In een taalbad verzuip je](#)

12 april 2014 – De Standaard

Piet van Avermaet (docent Taalkunde aan de Universiteit Gent) en Stef Slembrouck (hoogleraar Taalkunde aan de Universiteit Gent)

- In plaats van een taalbad gebruiken wij liever het beeld van een taalzwembad: anderstalige nieuwkomers krijgen tijd voor watergewenning (kennismaking met de Nederlandse taal) en mogen af en toe aan de rand van het zwembad hangen om uit te rusten (gebruik van de thuistaal). Zo leren ze zwemmen (verwerving van de Nederlandse taal).
- Blijven hameren op het feit dat kinderen als een spons – en dus vanzelf – die nieuwe taal zullen opzuigen, is dus je ogen sluiten voor de kinderen die daar moeite mee hebben.
- Het duurt minstens vijf jaar om je een tweede taal als instructietaal eigen te maken. Neem er als leerkracht dus de tijd voor, en gun de iets slechtere zwemmers af en toe een thuistaalpauze.

[Goede thuistaal, goed Nederlands](#)

12 april 2014 – De Standaard

Elke Decruynaere, politica

- Opties voor het omgaan met meertaligheid op school zijn positieve aandacht geven aan alle aanwezige culturele achtergronden, leerlingen elkaar laten helpen in de eigen thuistaal, of zelfs meertalig onderwijs aanbieden voor een deel van het curriculum.

[Taal op school: intimideren of stimuleren](#)

14 april 2014 – De Standaard

William van Laeken, televisiepresentator

- In Vlaamse scholen en zwembaden hangen spandoeken met daarop “Hier spreekt men Nederlands. U ook?” Dat mag van mij, maar kunnen we het er dan ook over eens zijn dat kinderen die een andere taal dan het Nederlands spreken niet geïntimideerd of gestraft worden?

[Leerkrachten zijn \(onder meer\) taalprofessionals](#)

8 november 2014 – De Standaard

Steven Delarue, Assistent Nederlandse Taalkunde aan de Universiteit Gent

- In de praktijk blijkt het taalgebruik van leerkrachten vaak niet te voldoen aan de strikte standaardtaalnorm.
- Vlaamse leerkrachten zijn professioneel genoeg om zich zowel inhoudelijk als talig van hun taak te kwijten, en verdienen het niet om onkundig of laks te worden genoemd.

[Een Vlaanderen zonder taal](#)

1 februari 2016 – De Standaard

Mia Doornaert, expert in internationale betrekkingen

- Bedenklijkst voor de toekomst van het Nederlands in Vlaanderen is het gebrek aan correct Nederlands bij de meerderheid van de Vlamingen.
- De verloedering van het taalonderwijs werpt haar vruchten af. Elke dag hoor je taalgruwels.
- Staten of deelstaten in meertalige landen hebben een gedeelde cultuurtaal nodig; daarom past in Vlaanderen in de publieke ruimte, dat wil zeggen in het bestuur, gerecht, onderwijs, alleen het Nederlands.

[T'ès moar een variant wè, Mia](#)

3 februari 2016 – De Standaard

Steven Delarue, Assistent Nederlandse Taalkunde aan de Universiteit Gent

- Hoe luid standaardtaalverdedigers ook verkondigen dat het Standaardnederlands de enige taalvariëteit is die alle problemen van meertaligheid en maatschappelijke ongelijkheid zal oplossen: dat is niet zo.

- Door andere taalvariëteiten het etiket 'taal' niet te gunnen, zorgt het standaardtaalfetisjisme voor onzekerheid bij Vlamingen over hun taalbeheersing. Vooral Vlaamse leerkrachten krijgen daarbij steeds weer een veeg uit de pan.
- Taal kan en mag geen doel op zich zijn: het is een communicatiemiddel, dat zich niet zomaar gewillig in regels en woordenboeken laat vastleggen, en getuigt van een vaak grillige dynamiek.

[Taalrijkdom? Kwéttanni!](#)

4 februari 2016 – De Standaard

Peter Meukens, leraar Duits en zakelijke communicatie in het handelsonderwijs en het ASO in Antwerpen-Noord

- Middelbare scholieren met een migratie-achtergrond gebruiken in de klas vaak eenwoordzinnen en onjuiste Nederlandse uitspraak- en grammaticaregels, zoals 'kwéttanni' voor 'ik weet het niet'. Door het gebruik van zulke taalvarianten creëren deze jongeren hun eigen kansarmoede; daarom moet de standaardtaal bij ons op school de lingua franca zijn.

[Lezersbrief: Wij spreken Limburgs maar de Taalunie wil dat niet weten](#)

20 mei 2017 – NRC

Leonie Cornips en Joep Leerssen

- Voor het onderzoeksrapport van de Taalunie "Staat van het Nederlands. Over de taalkeuzes van Nederlanders en Vlamingen in het dagelijks leven" zijn sommige varianten wel geregistreerd, zoals het Engels, Frans en Fries, maar erkende regionale talen als het Nedersaksisch en Limburgs niet.
- De Taalunie heeft in hun geval altijd *a priori* voor de Nederlandse taal gekozen en registratie van Limburgstaligheid uitgesloten.

[We doen geen klap vandaag. En we noemen het de kracht van verandering](#)

27 november 2017 – De Morgen

Bart Eeckhout, opiniërend hoofdredacteur bij De Morgen

- Openheid voor de moedertaal kan anderstalige, jonge kinderen juist overtuigen van het belang van taalkennis, en dus van betere kennis van het Nederlands. De wetenschap heeft het al ondervonden, maar het beleid 'doet geen klap'.

[Thuis taal of moedertaal? Vraag het aan de kinderen](#)

29 november 2017 – De Standaard

Kathelijne Jordens (onderzoekster bij het Centrum voor Taal en Onderwijs en docent bij het Centrum voor Basiseducatie, Leuven), Goedele Vandommele (onderzoekscoördinator Centrum voor Taal en Onderwijs) en Mariet Schiepers (directeur Centrum voor Taal en Onderwijs)

- Meertalige kinderen zijn zich heel bewust van hun taalkeuzes en wanneer het gebruik van hun thuistaal gepast is of niet. Ze blijken duidelijk in staat om met de hulp van een leerkracht goede afspraken te maken op basis van natuurlijk en respectvol taalgebruik, waarin Nederlands de voertaal blijft. De thuistaal toevoegen, kan leerprocessen versnellen.

[Onderwijsexpert Dirk Van Damme: We zijn te naïef geweest over integratie](#)

26 januari 2018 – De Morgen

Dirk van Damme, OESO-onderwijsexpert

- Het overheidsbeleid moet via de eindtermen in het onderwijs zeggen dat het belangrijk is dat mensen op een hoog niveau het Nederlands beheersen.

4. Taaldidactische handboeken

Taal en taalwetenschap

Baker, A.E., Don, J. & Hengeveld, K. (red.)

2012

p. 267 – 283 (dit is niet zozeer een taaldidactisch handboek, maar een belangrijke inleiding in de taalwetenschap, waarin in dit hoofdstuk aandacht besteed wordt aan taalvariatie)

Chichester etc.: Wiley-Blackwell

Komt taalvariatie aan de orde?

- Verschillende begrippen omtrent de thematiek van taalvariatie worden toegelicht (dialect, standaardtaal, taalregister, taalvariëteit).

Welke vorm van taalvariatie komt aan de orde?

- Sociaal
- Regionaal
- Cross-cultureel

Hoe wordt de geschetste vorm van taalvariatie gepresenteerd?

- Neutraal, als achtergrondinformatie voor studenten.

Worden er didactische suggesties geboden voor de geschetste vorm van taalvariatie?

- Nee

Tussen droom en daad. De consequenties van de verander(en)de standaardtaalrealiteit voor de docent

De Sutter, G., Grondelaers, S. & Delarue, S.

2017

in: De Sutter, G. (red.), *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen. Een inleiding tot de variëtietaalkunde*. Gent: Acco.

Komt taalvariatie aan de orde?

- Vlaamse klaslokalen worden in steeds hogere mate gekenmerkt door diversiteit, niet-standaardvariëteiten en meertaligheid. Moet de leraar vasthouden aan een strak normeerbare variëteit die vrijwel niemand spreekt (het zogenoemde VRT-Nederlands), of ruimte geven aan vitalere variëteiten (tussentaal of etnische accenten)?

Welke vorm van taalvariatie komt aan de orde?

- Sociaal/regionaal op basis van het verschil tussen standaardtalige en niet-standaardtalige variëteiten

Hoe wordt de geschetste vorm van taalvariatie gepresenteerd?

- Als een spanningsveld tussen de onder druk staande normen van uniformiteit (alle taalgebruikers hanteren dezelfde standaardtaal) en identiteit (taalgebruikers laten sociale en regionale accenten doorschemeren in hun taalgebruik).

Worden er didactische suggesties geboden voor de geschetste vorm van taalvariatie?

- Als leraren de meertalige klascontext omarmen en actief benutten, krijgen leerlingen krachtigere kansen om – vanuit hun eigen achtergrond – het Nederlands goed te verwerven.
- Vijf didactische aanbevelingen voor de de-ideologisering van één standaardtaal in Vlaanderen – opvattingen van de auteurs: realisme (vervang onhaalbare belichaming van het VRT-Nederlands door jonge en geloofwaardige spraakambassadeurs), identiteit (taal is een noodzakelijke en onontkoombare identiteitsprofileerder), registerbewustzijn (leerlingen moeten flexibel om kunnen gaan met verschillend taalgebruik in verschillende communicatiesituaties), verantwoordelijkheid (leerlingen zijn zelf de scheidsrechter van hun taalgebruik) en *I'm Flemish and I'm proud* (taaltrots herstellen en bevorderen).

Over de drempels met taal. De niveaus voor de taalvaardigheid

Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen

2008

Enschede: SLO

Komt taalvariatie aan de orde?

- Bij gespreks- en spreekvaardigheden kan nagegaan worden in hoeverre de leerling vaardig is in de afstemming van het taalgebruik op de gesprekspartner(s)/het publiek, en specifiek of de leerling daarbij de juiste keuze maakt voor het gebruikte register en het al dan niet hanteren van taalvariatie (dialect, jongerentaal).
- Bepaalde metatalige begrippen komen voor in het curriculum van basis- en voortgezet onderwijs: standaardtaal, dialect, meertalig.

Welke vorm van taalvariatie komt aan de orde?

- Sociaal
- Regionaal
- Cross-cultureel

Hoe wordt de geschetste vorm van taalvariatie gepresenteerd?

- Als onderdeel van een geleidende schaal van niveaubeschrijvingen van Nederlandse taalvaardigheid.

Worden er didactische suggesties geboden voor de geschetste vorm van taalvariatie?

- Nee
-

Basiskennis taalonderwijs

Huizenga, H. & Robbe, R.

2013

Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff

Komt taalvariatie aan de orde?

- Verschillende begrippen omtrent de thematiek van taalvariatie worden toegelicht (standaardtaal, taalregister, taalvariant, taalvariëteit).

Welke vorm van taalvariatie komt aan de orde?

- Sociaal
- Regionaal

Hoe wordt de geschetste vorm van taalvariatie gepresenteerd?

- Neutraal, als achtergrondinformatie voor leraren in opleiding.

Worden er didactische suggesties geboden voor de geschetste vorm van taalvariatie?

- Nee
-

Nederlands als tweede taal in het basisonderwijs

Kuiken, F. & Vermeer, A.

2013

p. 220 – 260

Amersfoort: ThiemeMeulenhoff

Komt taalvariatie aan de orde?

- Binnen het onderwijs van Nederlands als tweede taal worden onderwerpen met betrekking tot meertalige en anderstalige leerlingen aangesneden.

Welke vorm van taalvariatie komt aan de orde?

- Cross-cultureel op basis van meertaligheid

Hoe wordt de geschetste vorm van taalvariatie gepresenteerd?

- Neutraal, als achtergrondinformatie voor leraren in opleiding.

Worden er didactische suggesties geboden voor de geschetste vorm van taalvariatie?

- Leerkrachten die te maken hebben met anderstalige nieuwkomers moeten sommige competenties meer inzetten: de interpersoonlijke competentie, de

pedagogische competentie, de vakinhoudelijke/didactische competentie en de organisatorische competentie.

Taaldidactiek aan de basis

Nijmeegse Werkgroep Taaldidactiek

1992

Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff

Komt taalvariatie aan de orde?

- Aandacht voor de thuistaal op school gaat niet ten koste van de ontwikkeling van de standaardtaal; op een aantal aspecten van het leerproces kan de thuistaal zelfs een positieve uitwerking hebben op de verwerving van de standaardtaal.
- Functionele taalbeschouwing met onderwerpen als de status en het gebruik van autochtone en allochtone minderheidstalen en dialecten kan onderdeel zijn van het taalonderwijs.

Welke vorm van taalvariatie komt aan de orde?

- Regionaal
- Cross-cultureel

Hoe wordt de geschetste vorm van taalvariatie gepresenteerd?

- Als een sociaal-maatschappelijk verschijnsel (p. 122): "Taalverscheidenheid als maatschappelijk en individueel fenomeen is in de samenleving aan de orde van de dag en daarmee ook in de alledaagse praktijk van het onderwijs."

Worden er didactische suggesties geboden voor de geschetste vorm van taalvariatie?

- Drie didactische benaderingen voor het omgaan met van de Nederlandse standaardtaal afwijkende thuishalen in het curriculum: voorbijgaan aan de thuistaal (taalassimilatie via onderdompeling in de standaardtaal), aansluiten op de thuistaal (geleidelijke overgang naar de standaardtaal met gebruikmaking van de thuistaal waar mogelijk, noodzakelijk en zinvol) en stimuleren van de thuistaal (zowel de thuis- als standaardtaal wordt onderhouden en vaardigheden in beide talen worden uitgebouwd).
- Wanneer er in een groep door verschillende leerlingen verschillende talen gesproken worden, is het zinvol dit met enige regelmaat tot onderwerp van gesprek te maken. Meertaligheid wordt op deze manier op een natuurlijke wijze onder de aandacht gebracht.
- Opvatting van de auteurs (p. 122): "Het behoort onzes inziens tot de taak van het onderwijs kinderen inzicht bij te brengen over het wezen en het

functioneren van taalvariatie en hen te leren begrip en tolerantie op te brengen voor verschillen tussen mensen, ook in talig opzicht.”

- Opvatting van de auteurs (p. 156): “Ten aanzien van het (taal)onderwijs aan autochtone en allochtone taalminderheden zijn wij geen voorstander van een eentalige benadering waarin de Nederlandse standaardtaal alleenvertoningsrecht heeft. Deze monolinguale benadering levert geen fundamentele bijdrage aan de verbetering van de onderwijskansen van kinderen uit groepen die van huis uit een andere taalvariëteit spreken dan die van de Nederlandse standaardtaal.”

Portaal. Praktische taaldidactiek voor het primair onderwijs

Paus, H. (red.) e.a.

2010 (derde druk)

Bussum: Coutinho

Komt taalvariatie aan de orde?

- De opvatting dat kinderen ‘vanzelf’ vanuit een ‘onderdompeling’ in de tweede taal deze taal ook daadwerkelijk verwerven, heeft de afgelopen decennia de onderwijskansen van anderstalige kinderen niet vergroot. Naast het opzetten van een taalbeleid waarin alle aspecten van taalonderwijs en de rol van taal in het onderwijs meegenomen worden, is het vooral belangrijk dat de basisschool extra leestijd organiseert voor de verwerving van de Nederlandse taal.

Welke vorm van taalvariatie komt aan de orde?

- Cross-cultureel

Hoe wordt de geschetste vorm van taalvariatie gepresenteerd?

- Als een teken van bestaande achterstand op individueel niveau.

Worden er didactische suggesties geboden voor de geschetste vorm van taalvariatie?

- Om het tempo van de tweedetaalverwerving te verhogen, kan de leraar didactische werkwijzen toepassen op verschillende terreinen:
 - Luisteren, begrijpen en spreken (voorbeelden op p. 445 t/m 448; 462 t/m 465, zoals het spreken met een langzaam tempo en veel herhaling)
 - Woordenschatvergroting (voorbeelden op p. 448 t/m 453; 456 t/m 458; 462; 468-469, zoals de keuze van de aangeboden woorden en het gebruik van een computer)
 - Zinsbouw en grammatica (voorbeelden op p. 454; 465-466, zoals het aanleren van de juiste meervoudsvormen)

— Teksten (voorbeelden op p. 454 t/m 456, zoals het allereerst voorlezen van het verhaal in de eerste taal van het kind)

Nederlands. Vakspecifieke trendanalyse 2017

Van Der Leeuw, B. e.a.

2017

Enschede: SLO

Komt taalvariatie aan de orde?

- Taalkennis ten dienste van sociale vorming en burgerschap, ook wel sociale kennis over taal, is onderdeel van het vak Nederlands. Deze kennis heb je nodig om verantwoorde uitspraken te kunnen doen over taalonderwerpen als taalvariatie en meertaligheid.

Welke vorm van taalvariatie komt aan de orde?

- Regionaal: de erkenning van de eigen taal van de leerlingen zien we terug in benaderingen die meertaligheid en diversiteit een plek in het onderwijs willen geven, bijvoorbeeld in Vlaanderen en Friesland.
- Cross-cultureel: het toegenomen aantal migranten vraagt om een passende didactiek en meer aandacht in het taalonderwijs en de lerarenopleidingen voor kenmerken als (het omgaan met) meertaligheid, anderstaligheid, superdiversiteit en Nederlands als tweede taal.

Hoe wordt de geschetste vorm van taalvariatie gepresenteerd?

- Als een sociaal-maatschappelijk verschijnsel.

Worden er didactische suggesties geboden voor de geschetste vorm van taalvariatie?

- Het actief inzetten van de thuistaal – door middel van bijvoorbeeld talensensibilisering – kan prestaties in de Nederlandse taal of de thuistaal bevorderen en tot attitudeverbetering leiden. In het beoogde curriculum ontbreekt een verwijzing naar meertaligheid en culturele diversiteit in zijn geheel, waardoor leraren niet weten hoe hiermee om te gaan.

Taalontwikkeling op school. Handboek voor interactief taalonderwijs

Verhallen, M. & Walst, R.

2011

Bussum: Coutinho

Komt taalvariatie aan de orde?

- Verschil thuis- en schooltaal: schooltaal vereist soms te veel cognitieve belasting en biedt te weinig contextuele ondersteuning.

Welke vorm van taalvariatie komt aan de orde?

- Taalvariatie op basis van registergevoeligheid

Hoe wordt de geschetste vorm van taalvariatie gepresenteerd?

- Als een knelpunt/uitdaging voor het taalonderwijs.

Worden er didactische suggesties geboden voor de geschetste vorm van taalvariatie?

- Leerkrachten kunnen het verschil tussen thuis- en schooltaal verkleinen door vooraf kennis op te bouwen bij de leerlingen door middel van voorwerpen, foto's, plaatjes en/of imitaties.

Relevante begrippen

Onderstaande lijst van begrippen bevat definities van de desbetreffende auteurs; de definities moeten dus niet als enige juiste aangenomen worden.

Codewisseling	<p>De overstap van één taalvariëteit naar de andere. (De Caluwe, 2011)</p> <p>Het door elkaar heen gebruiken (in een gesprek of in een zin of uitdrukking) van twee talen die beide goed beheerst worden. (Hulshof, Rietmeijer & Verhagen, 2006)</p>
Diaglossie	<p>Een doorlopend taalcontinuüm, waarbij zich tussen de standaardtaal en de dialecten in een uitgebreid gamma aan intermediaire taalvormen bevindt, met elementen uit zowel de standaardtaal als de dialecten. (Delarue & Van Lancker, 2016)</p>
Dialect	<p>Een vorm van taalgebruik in bepaalde gebieden of gemeenschappen. (Baker, Don & Hengeveld, 2012)</p> <p>Een variant van een taal die in een bepaalde regio/streek gesproken wordt. (Huizenga & Robbe, 2013)</p> <p>Taalgebruik van inwoners uit een bepaald gebied, dat vaak alleen gebruikt wordt in informele gesprekken door vooral sociaal lagere klassen. (Hulshof, Rietmeijer & Verhagen, 2006)</p> <p>Regionale en lokale taalvariëteiten, waarvan het gebruik aan bepaalde gebieden/streken respectievelijk plaatsen gebonden is. (Nijmeegse Werkgroep Taaldidactiek, 1992)</p>
Intra-talige diversiteit	<p>Een deel van de wijze waarop taal functioneert in de maatschappij. (Blommaert & Van Avermaet, 2008)</p> <p>De opkomst van tussentaal en het gebruik van dialect. (Delarue & Van Lancker, 2016)</p>
Regiolect	<p>Het regionaal gekleurde taalgebruik dat in een bepaalde regio wordt gehanteerd als een soort grootste gemene deler van de lokale dialecten. (Nijmeegse Werkgroep Taaldidactiek, 1992)</p>
Schooltaal	<p>Het specifieke 'standaardtaalachtige' taalgebruik dat wordt gehanteerd in (meer formele) doceer- en leersituaties. (Nijmeegse Werkgroep Taaldidactiek, 1992)</p>

Sociolect	<p>Verschillende sociale taalvariëteiten, waarvan het gebruik tussen leden van verschillende sociale klassen plaatsvindt. (Baker, Don & Hengeveld, 2012)</p> <p>Een taalvariëteit die gesproken wordt door een groep die om sociale redenen bij elkaar hoort en van andere groepen te onderscheiden is. (Hulshof, Rietmeijer & Verhagen, 2006)</p> <p>Sociale taalvariëteiten, waarvan het gebruik verbonden is met specifieke maatschappelijke groepen. (Nijmeegse Werkgroep Taaldidactiek, 1992)</p>
Standaardtaal	<p>Een gestandaardiseerde vorm van een taal, die min of meer is vastgelegd of gecodificeerd in een grammatica en een woordenboek. (Baker, Don & Hengeveld, 2012)</p> <p>De taal waarin geen elementen of structuren voorkomen die duidelijk opvallen als niet-algemeen. (Algemene Nederlandse Spraakkunst; in Boonen & Harmes, 2012)</p> <p>Iedere volkstaal (taal of dialect) kan 'gestandaardiseerd' worden door haar een uniforme en consistente schrijfnorm te geven, die algemeen geaccepteerd wordt door de sprekers; deze kan dan aangeduid worden als 'standaardtaal'. (Haugen; in Boonen & Harmes, 2012)</p> <p>De taal die algemeen bruikbaar is in het publieke domein, dat wil zeggen in alle belangrijke sectoren van het openbare leven, zoals het bestuur, de administratie, de rechtspraak, het onderwijs en de media. (Nederlandse Taalunie; in Boonen & Harmes, 2012)</p> <p>A common variety which is general and uniform within the territory it is used; which has prestige and is common to be used in formal situations; which is codified in grammars and dictionaries. (Grondelaers & Van Hout, 2012)</p> <p>De taalvariant die gebruikt wordt bij de overheid, het onderwijs en de media. (Huizenga & Robbe, 2013)</p> <p>Deze vertegenwoordigt de norm van de taalgebruikers en is de taal waarvan onder andere de overheid, het onderwijs, de media en de rechtspraak zich bedienen. De standaardtaal is gebaseerd op een dialect van een streek die politiek, sociaal of economisch dominant is geworden, waarna het dialect binnen een land als nationale taal geaccepteerd is. (Hulshof, Rietmeijer & Verhagen, 2006)</p> <p>De gestandaardiseerde variëteit van een taal die in een taalgemeenschap de meest uitgebreide communicatieradius en</p>

gebruiksfunctie heeft. (Nijmeegse Werkgroep Taaldidactiek, 1992)

Taalideologie	<p>(Standaardtaalideologie) Enkel de standaardtaal is acceptabel, terwijl niet-standaardtalige variëteiten (en andere talen) als ongewenst of afwijkend worden voorgesteld. (Delarue & Van Lancker, 2016)</p> <p>A set of abstract norms to which actual usage may conform to a greater or lesser extent. (Milroy & Milroy; in Grondelaers & Van Hout, 2012)</p> <p>A set of beliefs about language articulated by users as a rationalisation or justification of perceived language structure and use. (Silverstein; in Grondelaers & Van Hout, 2012)</p> <p>Een geheel van opvattingen en overtuigingen over de rol die taal vervult op cultureel, sociaal en politiek vlak binnen een bepaalde samenleving. (Pulinx, Agirdag & Van Avermaet, 2014)</p>
Taalregister	<p>Taalgebruik dat bij een specifieke situatie en vaak ook een specifieke groep sprekers hoort. (Baker, Don & Hengeveld, 2012)</p> <p>Een taalrepertoire dat cultuur-intern geassocieerd wordt met bepaalde sociale praktijken en met mensen die in die praktijken betrokken zijn. (Blommaert & Van Avermaet, 2008)</p> <p>Het taalgebruik dat bij een bepaalde situatie en vaak ook bij een bepaalde groep hoort. (Huizenga & Robbe, 2013)</p> <p>Spreekstijl die afhankelijk is van verschillende factoren: leeftijd, gesprekspartners, situatie (formeel of informeel), et cetera. Een spreekstijl wordt gekenmerkt door woordgebruik (jargon), uitspraak en gespreksregels. (Hulshof, Rietmeijer & Verhagen, 2006)</p> <p>Een institutioneel gebonden taalvariëteit (bijvoorbeeld binnen de institutie onderwijs). (Nijmeegse Werkgroep Taaldidactiek, 1992)</p> <p>Varianten van het Nederlands gecombineerd met varianten van andere talen (bijv. het Turks), die gebruikt worden afhankelijk van de situatie en de gesprekspartners. (Pulinx, Agirdag & Van Avermaet, 2014)</p>
Taalvariant	<p>Vrijwel alle moedertaalsprekers van een taal spreken niet altijd dezelfde variant van die taal. Deze mogelijkheden worden (taal)varianten genoemd. (Baker, Don & Hengeveld, 2012)</p>

	Een enkele alternatieve vorm die niet tot de standaardtaal behoort. (De Caluwe, 2011)
Taalvariatie	De verscheidenheid aan talen en taalgebruik binnen een (taal)gemeenschap. (Huizenga & Robbe, 2013) De verscheidenheid in taalgebruik die er tussen mensen en groepen mensen bestaat. (Nijmeegse Werkgroep Taaldidactiek, 1992)
Taalvariëteit	De onderscheiden vormen van taalgebruik. (Baker, Don & Hengeveld, 2012) Een coherent geheel van varianten. (De Caluwe, 2011) De verschillende verschijningsvormen van taalvariatie. (Huizenga & Robbe, 2013) De concrete verschijningsvormen van taalvariatie. (Nijmeegse Werkgroep Taaldidactiek, 1992)
Talensensibilisering	Leerlingen gevoelig maken voor en bewust maken van het bestaan van een verscheidenheid aan talen en de daarbij behorende culturen en referentiekaders. (Van Der Leeuw e.a., 2017)
Thuis taal	De taalvariëteit en de daarbij behorende communicatieve gewoonten die thuis en in de directe sociale omgeving worden gehanteerd. (Nijmeegse Werkgroep Taaldidactiek, 1992) → dit hoeft noodzakelijkerwijs niet hetzelfde te zijn als de 'moedertaal'; let in deze context op het eventueel incorrecte gebruik van deze term
Tussentaal	Taal met een accent. (Blommaert & Van Avermaet, 2008) Een informeel gesproken taal met veel regionale eigenaardigheden, die in Vlaanderen steeds vaker ook in formele contexten wordt gehoord, en – vooral door jongeren – als schrijftaal bij het chatten wordt gebruikt. (Marynissen, 2010)

Afsluiting

Uit bovenstaande onderzoeksresultaten blijkt dat op alle vier de domeinen – de wetenschap, het beleid, opinies in de media en de didactiek – de kloof tussen de door sommigen gewenste taaluniformiteit op school en de daadwerkelijke taaldiversiteit in de klaspraktijk een grote rol speelt, met name in de Vlaamse situatie. In het onderwijs is weinig ruimte voor het gebruik van niet-standaardtalige variëteiten – zoals Nederlandse dialecten en de Vlaamse tussentaal, maar ook andere thustalen dan het Nederlands – en een eentalige aanpak van het Nederlandse taalonderwijs voert de boventoon in de ideologie. Wat in de doorzochte teksten nauwelijks aan de orde komt, is het gegeven dat de Vlaamse situatie (zeker die aan de taalgrens) complex is vanwege de positie en invloed van het Frans.

Hoewel 'standaardtaalverdedigers' en 'diversiteitsstrijders' in de media loodrecht tegenover elkaar staan, lijken de meeste bronnen het vooruitzicht van een realistisch taalbeleid gebaseerd op de klaspraktijk te steunen. Hierin zou aandacht zijn voor de standaardtaal, daarvan afwijkende taalvariëteiten én meertaligheid, waarbij deze laatste twee geen bedreiging vormen voor de Nederlandse taalcompetenties van de leerlingen. Echter, concrete didactische suggesties voor het omgaan met de verschillende talen/taalvariëteiten in de klaspraktijk ontbreken veelal. Ook wordt weinig tot geen aandacht besteed aan de standpunten omtrent de omgang met standaardtaal en taalvariatie in het onderwijs van de leerlingen en hun ouders.